

Blz.	2	Jaarprogramma 2008, wandelingen en themarondleidingen
Blz.	3	De vereniging (HVMS)
Blz.	4	Eerste lustrum dorpsgidsen
Blz.	4	Archeologische sporen
Blz.	5	Fabrieksloods moest worden verplaatst
Blz.	6	De vereniging (MHVS)
Blz.	7	De mening van ... (9)
Blz.	7	Kroniek, april, mei en juni 2008
Blz.	10	Uit de oude doos
Blz.	11	Pijl en boog
Blz.	12	Flora en fauna (17)
Blz.	13	Van hot nao haar door 't Zjwaams Waordebook (10)
Blz.	14	Jos Habets - over kleding in Swalmen
Blz.	15	Belfeldse werkgroep voor kruisen en kapellen?
Blz.	15	Euver aektesse en anger hagedisse
Blz.	17	Cultuurhistorische landschapselementen in Belfeld (1)
Blz.	19	In de dertiger jaren geen St. Maartensvuur in Reuver en Beesel
Blz.	20	Sjeem
Blz.	21	Briefvervoer in Beesel (1)
Blz.	24	En toen trok de processie ...
Blz.	27	Even rust in de kapel
Blz.	27	Herdruk Zjwaams Waordebook
Blz.	28	Aanwinsten
Blz.	28	Boeken

Foto's:

Sandra Geerlings	blz. 4
Hans Simons	blz. 2,3,8,9,11,12,13,14,16,19,20,26
Pierre van Lier	blz. 5
Henk Heijnen	blz. 7
Loek Simons	blz. 8
Fons Nijssen	blz. 8,9
Twan Ernst	blz. 15,18
Archief MHVS	blz. 10,14,28
Archief Sjra Vintcent	blz. 5,27
Privé archief J. Ickenroth	blz. 21-24

JAARPROGRAMMA 2008 Heemkunde Vereniging Maas- en Swalmdal (HVMS) en Milieu- en Heemkunde Vereniging Swalmen (MHVS)

(onder voorbehoud, nadere publicaties in 't Zjwaemke en 't Gazetje)

12 oktober	HVMS	Wandeling naar het voormalige Britse Munitiedepot verzorgd door onze nieuwe werkgroep Gidsen Munitiedepot in samenwerking met IVN afdeling de Steilrand
25 oktober	MHVS/HVMS	Nacht van de Nacht
1 november	MHVS	Natuur doe dag
November	HVMS/MHVS	Lezing over ruimtelijke ordening en cultureel erfgoed, door Roy Denessen
16 november	HVMS	Contactmiddag genealogie in verenigingslokaal te Reuver
26 december	MHVS/HVMS	Kerstwandeling

En verder..... het programma kan nog worden aangepast. Verder staan er (onder voorbehoud) enkele kleine excursies op het programma. Te zijner tijd komen we hier op terug.

WANDELINGEN SWALMDALGIDSEN 2008

(deze wandelingen worden georganiseerd door Staatsbosbeheer en zijn niet gratis, nadere publicaties in 't Zjwaemke en 't Gazetje)

Zaterdag 11 oktober

Voor de kinderen: paddenstoelen zoeken in het Swalmdal, duur 2 uur, vertrek om 14.30 uur bij café de Bos, Bosstraat 115 Swalmen

Woensdag 15 oktober

Voor de kleintjes: Okki de eekhoorn in het Swalmdal, duur 2 uur, vertrek om 14.30 uur bij café de Bos, Bosstraat 115 Swalmen

Zondag 19 oktober

Wandeling, rondleiding, proeverij en genieten van shii-takes, duur 3,5 uur, vertrek om 13.00 uur bij Pension Groenewoud, Groenewoud 8 te Swalmen

Zondag 26 oktober

Paddenstoelen, bessen en andere vruchten van de Holzmühle, duur 2 uur, vertrek om 14.00 uur bij café Mariahoef, Broekstraat 43 Belfeld

Zondag 2 november

Schemerwandeling door het Swalmdal, duur 2 uur, vertrek om 16.00 uur bij café de Bos, Bosstraat 115 Swalmen

Vrijdag 14 november

(Nèt niet meer) volle maanwandeling in het Swalmdal duur 2 uur, vertrek om 20.00 uur bij café de Bos, Bosstraat 115 Swalmen

Zondag 28 december

Winterwandeling in het Groenewoud met na afloop warme chocolademelk, duur 2,5 uur, vertrek om 14.00 uur bij café de Bos, Bosstraat 115 Swalmen

DE VERENIGING - HEEMKUNDEVERENIGING MAAS- EN SWALMDAL

VAN ASSELT NAAR ASSEL

Op 17 april hebben we het College van Burgemeester en Wethouders van Roermond middels een brief verzocht om op de plaatsnaamborden in Asselt, de streektaalschrijfwijze te veranderen in Assel zonder 't'. Enkele argumenten. Volgens de "Lies van Limburgse plaats- en gemeentenamen in 't Limburgs", opgesteld door Veldeke in 2002, is 'Assel' de juiste streektaalschrijfwijze van Asselt. In de verantwoording van de keuze van plaatsnamen in streektaal-variant, staat dat soms naast een oude plaatsnaam een jongere variant gangbaar is. Wanneer de jongere geheel hetzelfde is als de officiële Nederlandse naam, is ten behoeve van de lijst gekozen voor de oudere vorm. Volgens de richtlijnen van Veldeke had de naam Assel gebruikt dienen te worden op de bebouwde komborden van Asselt. De oude Asseltenaren gebruiken nog steeds de naam Assel. En dat is het enige criterium. Van oorsprong niet-Asseltenaren die nu in Asselt wonen en mensen van buiten Asselt gebruiken vrijwel uitsluitend de naam Asselt. Dit legt bij vaststelling van de dialectnaam geen enkel gewicht in de schaal.

Op 8 augustus heeft het College ons bericht dat aanvullend advies ten aanzien van ons voorstel is

ingewonnen bij de Streektaalfunctionaris van het Bureau Streektaal Nederlands-Limburg, de heer Ton van den Wijngaard en bij de redactie van het Zjwaams Waordebook (MHVS). Op basis van de instemmende adviezen heeft het college besloten dat 'Assel' een correcte schrijfwijze is. Als gevolg van dit besluit zal bij de reguliere vervanging van de bebouwde komborden, de streektaal-schrijfwijze Asselt vervangen worden door 'Assel'.

De naam Assel blijft dus behouden en daardoor een van die vele, cultuurhistorische elementen die zo kenmerkend zijn voor ons mooie Maas- en Swalmdal.

DE ZOEKTOCHT NAAR DE TWAALF KLAPPERS ...

Na het opgaan van de Gemeente Swalmen in de Gemeente Roermond, hebben we een aantal pogingen gedaan om het fotoarchief van Swalmen te kunnen raadplegen. Dit was met de overige spullen uit het oude Swalmense gemeentehuis naar Roermond verhuisd.

Met de tijd steeg onze ongerustheid, het fotoarchief kon namelijk binnen het gemeentelijke apparaat, niet worden gelokaliseerd. Op het gemeentearchief was de collectie in elk geval niet, zo verzekerde ons diverse keren de gemeentearchivaris.

We vinden het fotoarchief voor Swalmen belangrijk cultureel erfgoed, en dat mocht naar onze mening niet langer, op een mogelijk ondeugdelijke plaats zijn gedeponneerd en onttrokken aan de publieke toegankelijkheid.

Het fotoarchief bleef in de achterliggende twee en een half jaar, onderwerp van gesprek met

ambtenaren, op een gegeven moment met een wethouder en tot slot met de burgemeester. Wat we ook deden, het haalde niets uit. Vreemd niet-waar?

We kregen zelfs het advies om een eigen onderzoek in te stellen door navraag te doen bij voormalige ambtenaren van de gemeente Swalmen.

Ten langen leste hebben we op 2 juni j.l. het college dan maar schriftelijk verzocht om de zoek geraakte fotocollectie, 'aan het licht' te brengen. We hadden kennelijk de wind mee, want op 16 juni ontvingen we een ambtelijke mail (!) waaruit bleek dat het fotoarchief, bestaande uit twaalf klappers met foto's, was ondergebracht in de archiefbewaarplaats van het stadsarchief. En verder berichtte men:

"Zeker is dat die klappers zich daar nog niet zolang bevinden. Nagegaan wordt nog waar die klappers zich sedert de verhuizing wel hebben

bevonden (als dit al na te gaan is) " Nog vreemder, nietwaar? Nadien hebben we niets meer vernomen. Uit bovenstaande leiden we tweeërlei af. Allereerst dat de oude uitdrukking 'ambtelijke molens malen langzaam' kennelijk nog steeds actueel is. En tot slot met een knipoog naar het thema, een positieve afronding van toch ietwat negatieve ervaringen.

De fotocollectie valt vanaf juni voor alle belangstellenden gratis te raadplegen. Niet in de donkere kamer van Damocles, maar in het gemeentearchief te Roermond.

Lokatie: Swalmerstraat 12, 6041 CX Roermond

Openingstijden:

Maandag t/m woensdag: 9.00 - 17.00 uur

Donderdag: 9.00 - 21.00 uur

EERSTE LUSTRUM DORPSGIDSEN

Frans Geerlings

Op 7 juni 2008 was het 5 jaar geleden, dat de Beeselse dorpsgidsen van start gingen met hun rondleidingen. Intussen hebben bijna 3.000 wandelaars deelgenomen aan de rondleidingen door de kern en de directe omgeving van het kerkdorp. De negen dorpsgidsen kregen hun opleiding van amateurhistoricus Frans Geerlings uit Beesel die zelf ook regelmatig op pad gaat met een groep wandelaars. Geerlings wist eerst vijf en enige tijd later nog eens vier gidsen door de opleiding te loodsen. De Werkgroep Dorpsgidsen Beesel was de eerste jaren actief onder de vleugels van de Stichting Kernoverleg Beesel en Haar Toekomst. Op 1 januari 2007 werd de overstap gemaakt naar de Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal.

De Beeselse dorpsgidsen, staande v.l.n.r. Jan Ottenheim, Wiek Thijssen, Paul Bloemen, Pierre Verstappen, Anny Geraets en Inge Simons. Zittend v.l.n.r. Loek Cammaert, Frans Geerlings, Nelly Spee en Dré Bergs.

ACHEOLOGISCHE SPOREN

Pierre van Lier

Vaak zijn activiteiten van onze voorouders nog zichtbaar in het heden. Natuurlijk: gebouwen, wallen en grachten e.d., die nu nog in het landschap aanwezig zijn, zullen voor eenieder wel herkenbaar zijn. Er zijn echter ook veel activiteiten van onze voorouders die niet direct duidelijke informatie geven, maar die toch een invloed hebben of hebben gehad op het landschap.

We kunnen hierbij denken aan b.v. oude gebouwen zoals huizen, kastelen e.d. die afgebroken zijn. Vaak zitten van deze bouwwerken de funderingen nog in de grond. Omdat de waterhuishouding hierdoor beïnvloed wordt, wijkt de plantengroei op deze plekken af van de groei op het overige gedeelte van het veld.

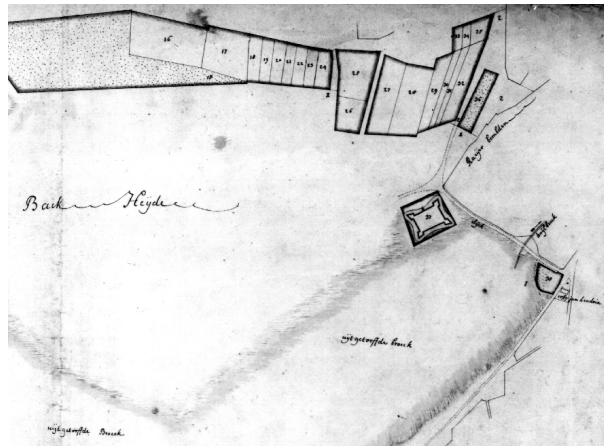
Met luchtfotografie kunnen dan soms, in het juiste jaargetijde en met het juiste licht, deze fundamenteen zichtbaar worden in de begroeiing. Oude wegen die lang gebruikt zijn hebben een hardere aangereden ondergrond en daardoor een andere waterafvoer. Ook deze wegen zijn vaak op foto's zichtbaar. Een mooi voorbeeld hiervan is de ontdekking van de Romeinse weg in Swalmen die op oude luchtfoto's zichtbaar was.

In 1986 heeft de archeologische werkgroep van de Heemkunde Vereniging Maas- en Swalmdal een onderzoek gedaan naar de vluchtschans in Beesel. Ik heb zelf ook aan deze opgraving meegewerkt. Hierbij zijn de grachten en bastions getraceerd en in kaart gebracht. Ook zijn er

restanten gevonden van de ophaalbrug. Tijdens een wandeling in mei 2008 van Swalmen naar Beesel en weer terug liepen we over de Schansweg en dus langs de plek waar vroeger de schans heeft gelegen. Het was voorjaar en alles was groen en stond in bloei. Het viel mij op dat er in de wei waar de schans heeft gelegen zoveel boterbloemen stonden (de eigenaar van de wei zal er wel niet zo blij mee zijn). De bloemen stonden precies op de plaatsen waar vroeger de grachten van de vluchtschans waren. Deze grachten zijn naderhand gevuld maar de grond is anders en de gebieden zijn nog altijd iets lager. Ze zijn daardoor veel vochtiger waardoor de boterbloem hier beter gedijt dan op het overige gedeelte van de wei. Je kon zo met een beetje fantasie de schans zien liggen.

Op de Smabers-kaart van 1781, zie bijgaand kaartje, is de schans nog duidelijk aangegeven. Op de foto van 2008 zijn de grachten en de bastions duidelijk te herkennen door de boterbloemen die hier weelderig bloeien.

De meeste vluchtschansen, ook wel boerenschansen genoemd, zijn aangelegd in de 16de en de 17de eeuw. Ze werden aangelegd door de bevolking op het platteland gedurende de Tachtigjarige oorlog (1568-1648) om zich te beschermen tegen rovende en plunderende soldaten en andere benden die het platteland onveilig maakten.

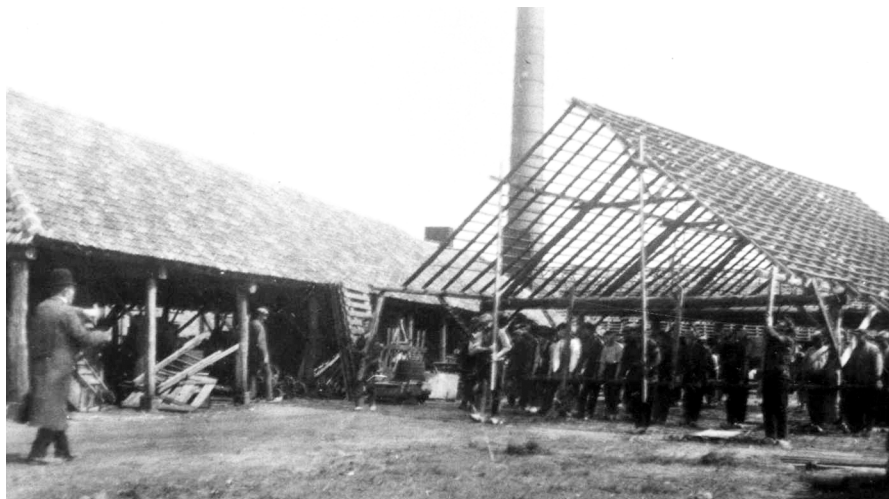
Een uitgebreid artikel over vluchtschansen kunt u vinden in het jaarboek van 1985. (Schansen, eens vluchtplaatsen voor de plattelandsbewoners tijdens de Tachtigjarige oorlog (1568-1648) door W. Luys).

FABRIEKSLOODS MOEST WORDEN VERPLAATST

Sjra Vintcent

In augustus 1929 moest bij Greswarenindustrie Teeuwen te Reuver een loods van de fabriek worden verplaatst naar een ander gedeelte van het bedrijfsterrein. De directie kreeg een idee.... Het karwei zou met mankracht naar de nieuwe plaats van bestemming gesjouwd worden. De dakpannen werden van de loods gehaald, het personeel werd op 13 augustus bij elkaar getrommeld en toen de schouders er onder. Het lukte met de nodige inspanning. De foto legt getuigenis af van de ontwikkelde mankracht.

Een van de directieleden geeft de richting aan die de arbeiders, met op hun schouders het karakas, moeten volgen.

DE VERENIGING - MILIEU- EN HEEMKUNDEVERENIGING SWALMEN

Berichten uit het Bestuur

In het bestuur zijn alle werkgroepen vertegenwoordigd. Naast algemene zaken worden de verenigingsactiviteiten en de werkzaamheden van de afzonderlijke werkgroepen besproken. Van beleidsbeïnvloeding tot heemkundige ondersteuning aan mensen en organisaties en van redactionele onderwerpen voor onze periodiek tot mogelijke uitgaven van boeken. Deze rubriek is een beknopte weergave van besproken punten. Het is ondoenlijk om alle punten te beschrijven. Daarvoor bent u welkom op de openbare bestuursvergaderingen, waarin u over alle punten vrijelijk kunt meediscussiëren.

- De herdruk van 't Zjwaams Waordebook komt er aan. Bij het verschijnen van deze periodiek ligt de opdracht bij de drukkerij. 22 november staat gepland om de distributie te starten.

- Het verenigingsgebouw. Het gebouw is inmiddels in gebruik genomen. Alles staat op zijn plaats. Goed bereikbaar en toegankelijk voor iedereen. Wij voelen ons er thuis alsof wij nooit ergens anders gezeten hebben. Inmiddels heeft er al een druk bezochte open dag plaatsgevonden en een heel gezellige middag tijdens de uitreiking van het gedichtenboekje van Riky en Hans Simons.

- Genoehof en Syperhof. In maart kregen wij te horen dat er plannen waren om Genoehof en Syperhof te renoveren en geschikt te maken voor bewoning om zo de panden te behouden. Samen met onze zustervereniging, Heemkundevereniging Maas en Swalmdal, hebben wij een zienswijze ingediend m.b.t. deze plannen. Tevens hebben wij gevraagd om in overleg met de gemeente en de initiatiefnemer, de gravin, de plannen te bespreken. De gemeente heeft hier geen gehoor aan gegeven en zonder enige vorm van overleg de vergunning verleend. De enige mogelijkheid die wij hadden was beroep aantekenen bij de rechtbank. In de tussentijd hebben wij zelf het initiatief genomen om een afspraak te maken met de Gravin. Al onze vragen werden duidelijk beantwoord, onze denkwijze en overweging vonden gehoor. Zodat wij uiteindelijk het bezwaar hebben kunnen intrekken.

- De nabij fase 3 Bosstraat ten onrechte gekapte EHS (Ecologische Hoofdstructuur) wordt waarschijnlijk gecompenseerd ter hoogte van de Beet, de paardenweiden. Als eerste voorkeur hadden wij de sportvelden in het Groenewoud en bij het zwembad voorgesteld. De exacte plannen en uitvoering moeten wij nog nader bestuderen.

- De plannen voor de hermeandering van de Swalm en het verwijderen van de stuw zijn besproken met het waterschap en als uitstekend akkoord bevonden. De gemeente hebben wij ervan kunnen overtuigen dat ook de stuw verwij-

derd dient te worden. Hij heeft geen monumentale status en levert geen meerwaarde aan het natuurlijk karakter van het gebied.

- Halfverharding van de paden in het Groenewoud. Zonder enige vergunning heeft de gemeente de paden veranderd. Wij hebben gelijk gereageerd, maar de paden lagen er. Er is nog steeds geen vergunning bekend gemaakt. Ofschoon de paden al een redelijk "natuurlijk" uiterlijk hebben, is er best wel een reactie te geven op de procedure, daarnaast zijn wij nog aan het onderzoeken of de gebruikte materialen niet schadelijk zijn voor het gebied.

- In de zomervakantieperiode werden wij geattendeerd op wilde plannen van de woningstichting, Woongoed 2 duizend, in het Groenewoud. De strijd om het Groenewoud van jaren geleden zou zo weer opnieuw kunnen beginnen. Uitbouw plannen aan het bestaande gebouw, volbouwen van het voetbalterrein met houten Chalets. De woningstichting heeft inderdaad bij de gemeente navraag gedaan naar de mogelijkheden, maar er zijn nog geen plannen ingediend. Dachten wij nog dat het bij de woningstichting veilig was. Alertheid blijft dus geboden.

- Hotelplannen nabij de Bosstraat. Laten wij hopen dat het initiatief een stille dood is gestorven. Misschien is Huize 't Veld een goede locatie voor een hotel.

- IJzeren Rijn. Ofschoon er nog niets is besloten en de Belgische en Nederlandse regering nog druk bezig zijn met de verdeling van de kosten, komen er in de diverse kranten al berichten alsof de variant langs Asenray al een feit is. De provincie Limburg lijkt zich erbij neer te leggen als de spoorlijn van Roermond naar Venlo wordt verdubbeld en Weert lijkt de strijd te staken als zij een tunnel krijgen. Roermond blijft in deze, namens het samenwerkingsverband IJzeren Rijn, het standpunt uitdragen dat er eerst een MER en Maatschappelijke Kosten Baten Analyse van Antwerpen tot Duisburg gemaakt moeten worden voordat überhaupt een besluit genomen wordt.

DE MENING VAN

Paul Bloemen

Gediplomeerd kaderlid Limburgse taal- en letterkunde VELDEKE

BIEJEINGEZEUMERD OF BIE-EINGEZEUMERD?

Volgens de officiële VELDEKEspelling moet het Bie-eingezeumerd zijn.

Na jarenlange discussies over een uniforme spelling voor de Limburgse dialecten is er door een commissie bestaande uit universitaire taalwetenschappers en deskundigen binnen VELDEKE een spellingsinstructie uitgevaardigd*. Deze spellingsregels zijn inmiddels officieel aanvaard.

Het traditionele gebruik om bijvoorbeeld een -j- achter woorden als hiej en bie te schrijven is komen te vervallen.

We schrijven nu hie en bie. Er is taalkundig namelijk geen enkele noodzaak om een -j- te schrijven. In het Nederlands schrijven we ook niet drij maar drie. Dialectlezers zijn vaak aan een klassiek woordbeeld gehecht en kunnen maar moeilijk accepteren dat er aan het vertrouwde woordbeeld wordt 'gesleuteld'. Zo ook bijvoorbeeld moder in plaats van mooder. Dialectlezers zijn gehecht aan het woordbeeld mooder omdat dat zo zeer lijkt op 'moeder'. Ze denken dat er dan in het dialect ook -oo- geschreven moet worden.

Er is echter geen enkel taalkundig argument aan te voeren dat het mooder moet zijn.

Wel dat het moder moet zijn. Discussies over spelling worden heden ten dage niet meer gevoerd op basis van (re)sentimenten maar op basis van taalkundige argumenten en regels zoals die in alle overige verwante taalopleidingen worden toegepast.

Cursisten van dialect- en spellingscursussen van de diverse locale dialecten leren allen om op basis van de nieuwste spellingsinstructies te schrijven. Provinciebestuur en plaatselijke gemeentebesturen hanteren eveneens de nieuwste spellingsinstructies.

Er zijn voldoende cursusmogelijkheden op alle niveaus voorhanden om correct te leren spellen. Nieuwe regels vereisen een proces van acceptatie en gewenning. Daarvoor is studie, uitbreiding en verdieping van kennis noodzakelijk. Ongefundeerd en zonder voldoende kennis oordelen is funest voor een adequate benadering van moderne taalkundige ontwikkelingen.

*Spelling 2003 voor de Limburgse dialecten

Aangenomen door de Raod veur 't Limburgs (B/ NL) en bevestigd door het Hoofdbestuur van Veldeke-Limburg

KRONIEK VAN SWALMEN, april, mei en juni 2008

Riky Simons-Julicher

Els Janssen-van Avesaath

April

2. Van de van oorsprong Swalmense schrijfster Elle Eggels verschijnt het vijfde boek: 'De gedroomde man', met als thema reïncarnatie.

6. De 97-jarige emeritus pastoor Jo Huijsmans viert vandaag zijn 70-jarig priesterjubileum. Na zijn emeritaat als pastoor te Haelen was hij o.a. werkzaam in de Swalmer parochie van het Woord Gods.

6. Het folkloristisch en cultuurhistorisch museum Asselt opent het nieuwe seizoen met een speciale tentoonstelling over de Steentijd. Vondsten uit Midden-Limburg als vuurstenen vuistbijlen, (strijd)hamers, pijlpunten, schrabbers en klingen zijn er ruim vertegenwoordigd.

10. Waterschap Peel- en Maasvallei presenteert het plan voor de herinrichting van het traject Swalm nabij zwembad 'De Bosberg'. Het is de bedoeling om de stuw buiten werking te stellen, de slecht functionerende vistrap te verwijderen en ter plekke een 520 m meanderende Swalm te graven.

11. De gemeente Roermond ontvangt van de provincie een half miljoen euro als bijdrage in de verwezenlijking van de brede maatschappelijke voorziening Martin Giessen te Swalmen. Het is de bedoeling dat dit project in 2010 klaar zal zijn.

11. Swalmens oud-burgemeester Wim Denie wordt per 1 juli benoemd tot burgemeester van de gemeente Moerdijk. Zijn nieuwe 15 kernen tellende gemeente ziet hem graag als bruggenbouwer.

22 e.v. De beide tunnels in de A73 zijn vrijwel dagelijks in het nieuws. 'Tunnels A73 tot oktober elk weekend dicht', 'Twee bouwfirmas A73 vertrokken', 'A73-sores schuld politiek', 'Moddergooien om twee A73-tunnels', koppen de kranten.

23. Oud-burgemeester Wim Denie (61) van Swalmen is benoemd tot ridder in de Orde van Oranje-Nassau vanwege de vele maatschappelijke verdiensten op regionaal, provinciaal en landelijk gebied.

25. De sloop van de kerk van het Woord Gods is voor veel parochianen toch een aangrijpende zaak. Ter herinnering aan dit gebouw zal bij de nieuwbouw van de BMV een herdenkingsteken geplaatst worden.

26. In de MHVS-verenigingsruimte vindt de presentatie plaats van de gedichtenbundel 'óm ós haer' van Riky en Hans Simons-Julicher.

Mei

1. De jaarlijkse Hemelvaartsdagfietstocht van MHVS en HVMS brengt de deelnemers naar het Leudal, waar o.a. een kijkje genomen wordt bij de St. Ursulamolen, de Kloosterhof en café de Busjop. De interessantste plekken op de route worden toegelicht door een Leudalgids.

10. In Swalmen ontstaat ophef over het feit dat er een 10 cm dikke laag grijze beton is gestort op het doorgaande pad door het Groenewoud. Volgens de gemeente past het aanbrengen van een nieuwe deklaag in het project 'Swalmdal bereikbaar' voor fietsers en voetgangers, is het gebruikte materiaal geen beton maar Duo-mix, zal de lichtgrijze tint nog veranderen en zullen de bermen ingezaaid worden en spoedig vergroeien met de weg.

11, 12. Tijdens de Pinksterdagen vindt de 11e Keramiekmarkt plaats op het evenemententerrein aan het zwembad. Ruim honderd professionele keramisten uit binnen- en buitenland tonen hun creaties.

14. Open dag in het nieuwe MHVS-verenigingslokaal in het voormalige woonhuis van de familie Hendrickx-Crijns aan de Stationsstraat 15. Boven verwachting veel mensen maken van de gelegenheid gebruik om een kijkje te nemen.

16. Met de feestelijke onthulling van de naam 'Amaliahof' op de gevel wordt het nieuwe woonzorgcentrum aan de Prins Willem Alexanderstraat officieel geopend. De vroegere tuin van café De Zwaan vormt nu de eigen buitenruimte 'Amaliahöfke'.

27 t/m 30. De door gemengd koor A Cappella georganiseerde wandel4daagse vindt voor de 22e keer plaats in de mooie omgeving van Swalmen.

31. Volleybalvereniging S'62 bestaat 40 jaar en gedenkt dat o.a. met demonstratiewedstrijden en een clinic met het Oranje jongensjeugdteam en 's avonds een receptie in de Geitesjtal met reünie en feestavond.

Voorzitter Jan Verkoulen (60) mag tijdens de receptie het lintje in ontvangst nemen behorend bij het lidmaatschap van de Orde van Oranje Nassau vanwege zijn vele verdiensten voor de volleyclub.

Juni

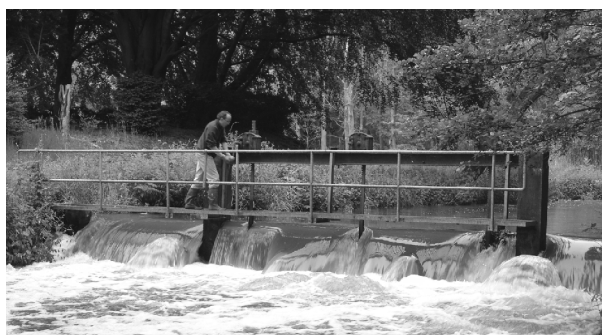
2. Bij Albert Heyn Swalmen vindt gedurende drie maanden een unieke actie plaats. Klanten kunnen hun kassabon al dan niet voorzien van hun naam in een speciale ton deponeren. Eigenaren Herbi en Anita Zimmerman schenken na 12 weken 5% van het totaal aan het Kumi-hospitaal in Uganda voor de inrichting van een operatiekamer, een initiatief van de Swalmense verloskundige Steffie Mooren. Verder mag elke twee weken een klant één minuut gratis winkelen.

16. Lenie Rietbergen-de Boer (81) wordt benoemd tot Lid in de Orde van Oranje Nassau voor haar verdiensten voor scoutinggroep Beatrix te Roermond; verder voor Tafeltje-dek-je en de Hartstichting.

21, 22. De tuinen van kasteel Hillenraad worden op deze beide open dagen bezocht door meer dan 2000 geïnteresseerden van binnen en buiten Swalmen. Diverse muziekkorpsen uit de regio zorgen voor een passende ambiance. De opbrengst is voor het uniformenfonds van Koninklijke Harmonie St. Caecilia.

26. Vanwege het feit dat het schoolgebouw na bijna 50 jaar binnenkort gesloopt gaat worden organiseert basisschool Heide een 'Oud en Nieuw feest'. Belangstellenden kunnen nog eens door de school lopen, een tentoonstelling bekijken, door fotoalbums bladeren en op de speelplaats meegenieten van presentaties, live muziek, spijs en drank.

De stuw nabij het zwembad gaat verdwijnen, zie 10 april

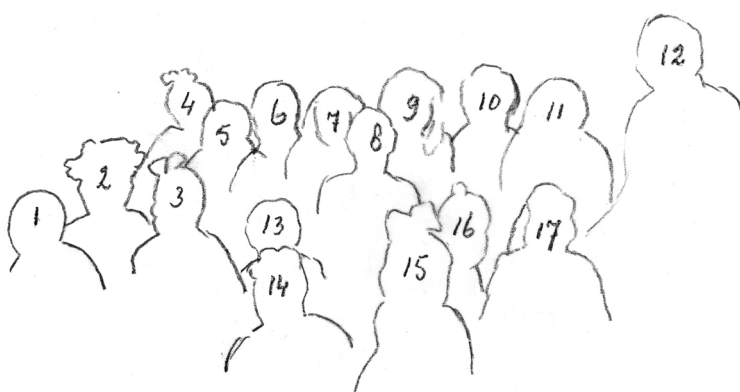

De foto in de vorige Biejeingezeumerd van de Openbare Lagere School Reuver van ongeveer 1889 blijkt te oud te zijn; er zijn geen namen van daarop voorkomende personen die achterhaald kunnen worden.

De foto van deze keer stamt uit de nalatenschap van de vorig jaar overleden oud-onderwijzeres Thea Custers. Juffrouw Custers was jarenlang werkzaam aan de H.Hartschool in Swalmen.

Op de achterzijde staat de datum 16-7-1954 vermeld en verder klas 1B. Verder niets.

Wie herkent de eersteklassertjes op deze foto en bezorgt ons hun namen? Reacties graag aan de redactie.

PIJL EN BOOG

Piet van Buggenum

In onze jeugdtijd speelden we nog veilig buiten op straat. Mijn lagere schooltijd, de periode in mijn leven van spelletjes doen, speelde zich grotendeels af tijdens de Tweede Wereldoorlog. Auto's zagen wij sporadisch, dat was in onze straat bijna een bezienswaardigheid. Paard en kar hoorden we al in de verte aankomen. De doffe dreunen van de paardenhoeven of het geluid van de bellen aan de paardenhaam waar schuwde ons vroegtijdig.

Aan de rand van het dorp, aan de weg naar Beesel, hadden we een zee van ruimte. We konden ons naar hartelust uitleven in allerlei spelletjes en bezigheden. De meeste gevaren van de tegenwoordige tijd moesten nog worden uitgevonden. Wij dwaalden over velden en wegen, soms kilometers ver van huis, en ontdekten spelenderwijs hoe de natuur in elkaar stak.

Een van onze geliefde spelletjes was het schieten met pijl en boog. Nee, niet zo'n moderne boog die gebruikt wordt bij de tegenwoordige handboogsport, maar een pijlenboog van eigen fabrikaat. Alleen het maken al was een leuke bezigheid waaraan we veel plezier beleefden.

In het struikgewas, in een nabijgelegen onontgonnen gebied, gingen we iedere lente op zoek naar takken voor het maken van het wapen. Uit een struik, waarvan we wisten dat de takken taai en buigzaam waren, sneden we met ons zakmes een geschikte stengel. De beide uiteinden voorzagen we van een inkerving. Aan één van de inkervingen maakten we een stevige touw of draad vast. Dan trokken we het touw over de andere inkerving zodat de tak krom ging staan en veranderde in een gespannen boog. Rietstengels voor het maken van de pijlen vonden we langs beken en greppels. De kopjes voor de pijlen maakten we uit vlierbestakjes, deze waren hol van binnen. Stukjes van ongeveer zeven centimeter schoven we over de dunnere bovenkant van de rietstengel. Hierop brachten we een pijlpunt aan. Daarvoor gebruikten we oude

kroontjespennen uit de school. Dat was natuurlijk verboden, maar daardoor wel spannend. We vertelden dat niet tegen onze ouders. Op een groot stuk stevige karton werden enkele cirkels getekend en dat timmerden we met een paar spijkers tegen een boom.

Nu kon het schieten beginnen. Gaandeweg gingen we steeds op grotere afstand staan om ook dan nog zuiver te kunnen richten. De pijlen bleven trillend in het karton steken. Als iemand de roos in het midden trof ging er een gejuich op, maar als hij het karton miste, ontstond er een fluitconcert. Dit gedeelte van het spel beschouwden we als oefeningen voor het echte spel.

Dit oefenen begon na een paar dagen te vervelen. We waren toe aan het echte spannende werk: oorlog voeren. Waarschijnlijk is de echte oorlog toch van invloed geweest op dit meer avontuurlijke spel. Door loting verdeelden we ons in twee groepen die tegen elkaar gingen vechten: de Duitsers en de Engelsen. Dan eerst met z'n allen naar het kolenhok. Daar moesten de Duitsers hun gezicht zwart maken, als camouflage en ook als herkenning door de vijand. Met deksels van inmaakketels of wasketels beschermden we ons tegen vijandige projectielen. De pijlpunten werden voor dit spel vooraf verwijderd, te gevaarlijk. Behoedzaam kropen we door het struikgewas om de vijand ongezien te benaderen, gevangen te nemen en uiteindelijk hun vlag te veroveren. Als we iemand met een pijl raakten, dan was hij

dood en kon dus niet meer meevechten. Ook gingen we op jacht. Dat was het meer avontuurlijke werk waarin we onze energie en fantasie kwijt konden. Zwervend door weiden, over akkers en door struikgewas, speurden we naar levende prooien. Wij droomden ervan om konijnen en patrijzen of ander klein wild te schieten. We waanden ons de helden die we kenden uit onze jongensboeken, zoals Arendsoog en Witte Veder. De indianenkreten schalden over de velden en door de bossen. Met lange polsstokken sprongen we over beekjes en plassen. Als we 's avonds thuis kwamen moesten we ons meestal buiten van de bovenkleren ontdoen. Na zo'n dag

waren we vaak te vies om aan te pakken. Eerlijkheidshalve moet ik erbij vertellen dat we nooit een levende prooi raakten. Maar alleen al het zwerven met de wildste fantasieën, gaf ons een heerlijk vrijgevochten gevoel.

Het enige gevaar waar ze ons thuis voor waarschuwden was de korenpater. Tot op heden weet ik nog niet wie ze daarmee bedoelden. Een ding weet ik zeker, wij hebben een meer onbezorgde jeugd gehad dan in deze tijd en ik benijd mijn kleinkinderen niet. De gevaren die de hedendaagse jeugd onder ogen moet zien, zijn vele malen groter dan in onze jeugdtijd.

FLORA EN FAUNA (17)

Hans Simons

In de herfst gaan we er vaak naar op zoek: kastanjes. En dan vooral naar eetbare kastanjes. Ze lijken veel op de vruchten van de niet eetbare paardenkastanje, maar deze soorten zijn ondanks de naam geen familie van elkaar! De eetbare zijn te herkennen aan het pluimpje, dat ontbreekt bij de helemaal gladde paardenkastanje.

Tamme kastanjes zijn verwant aan eiken en beuken. Ze horen eigenlijk thuis in het warmere Zuid-Europa, en zijn waarschijnlijk naar deze streken gebracht door de Kelten. De bomen kunnen hier onder gunstige omstandigheden 200-300

jaar oud worden. Bij café de Bos, tegenover het zwembad, staat bij het terras een kastanjeboom van ongeveer 200 jaar!

De bomen zijn herkenbaar aan de lange, grof gezaagde bladeren en aan de gedraaide schors. De vruchten zitten meestal met zijn

drieën in een stekelige bolster. De stekels moeten voorkomen dat eekhoorns en vogels de bolster openmaken voordat de kastanjes rijp zijn.

De kastanje is rijk aan voedingsstoffen, met name aan eiwitten, zetmeel, suikers en vitamine

B en C. De Romeinen verbouwden ze om hun legioenen van voedsel te voorzien. In Italië hebben kastanjes de mensen eeuwenlang behoeft voor hongersnood bij misoogsten of als er plunderende legers rondtrokken.

Leuk om te weten:

- De naam komt van de Griekse stad Kastanéia, aan de kust van de Zwarte Zee.
- De oudste tamme kastanje van Engeland is 800-1000 jaar oud, heeft een omtrek van 11,5 meter en is 13 meter hoog.
- Het fijnvezelige hout is goed bestand tegen vocht, en wordt o.a. gebruikt voor bruggen, vaten en tuinmeubelen.
- Kastanjehoning is donker van kleur en blijft door zijn hoge fructosegehalte lang vloeibaar.
- Een echte winterlekkernij zijn gepofte kastanjes, vaak te koop op kerstmarkten.
- Thee van kastanjebladeren werd gebruikt tegen hoest, slijmvorming en diarree.

VAN HOT NAO HAAR DOOR 'T WAORDEBOOK (10)

Een rubriek vol speelsigheden, serieuze zaken, knipoogjes naar het verleden, kortom over van alles wat volgens Waordebookredaksielid Harie van Buggenum niet of niet volledig aan bod is gekomen. Natuurlijk in 't Zjwaams.

Harie van Buggenum

Miense die altied **braaf** gelaef höbbe kómme hoog inne hemel. Det is aevel braaf lestig veur eine mit hoogtevrees. Dae waert beloond mit get waat veur dem ein sjtraof is.

Allewel zuus se vööl jóngere loupe die zich eine rink door 't vel höbbe gesjtaoke. Det waert in modern plat '**pier-sing**' genump. Veur int waordebook is det nag te nuuj. 't Sjient det det net gevónje waert. Get nuuts is det aevel neet. De boere zin dao vreuger mit begós. Wen die de verke los inne haof wólle laote loupe den deje ze die eine rink doorre naas. Det waas neet veur 't net mer det hólp good taenge 't vreutele. Sónger dae rink zatte die de hele haof 't ungelstebaove. Die wiste in dae tied allein nag neet des se dao piersing taenge mósde zègke.

Dao zin miense die op häöre verjäärdig nag neet **jäärig** zin. Veurwaarde is waal det die op daen daag emes taengekómme dae mit dem nag ein eppelke te sjèlle haet. Dae det eppelke wilt sjèlle hoof dao gènne appel veur bieje zich te höbbe en wen d'r dao ei mets bieje gebroek den is d'r zelf nag neet jäärig; dao sjteit gevangenissjtraof op. Wie lang det dae daoveur mótt zitte hink d'r weer vanaaf wie diek det d'r dae appel gesjèld haet.

Eine appel kóns se **plökke**. Ein hoon ouch. Aan dae appel verangert nieks mer die hoon kump d'r kaal vanaaf. Miense waere ouch geploch. Det duit 't riek. Zeen kóns se det neet mer merke des te baeter.

Net wie op vandaag waerde ouch vreuger dök örges euver naogedach. Naoderhandj waert dao den in eine groep euver

gekald. Det hèt den euverligke. Noe is det nimmer. Dit versjiensel numme ze noe **breensjtor-me**. Det is in zoverre ónzin det breen nieks is en sjtorme duit 't dao neet door. Dao kump nag gaar gènne windj aan te pas. 't Kan waal gebeure det wen ze örges breen aant sjtorme zin det eine oette troep eine windj leet, mer óm det noe drek sjtorme te numme?

Eine **wildjvraemde** is waal altied vraemp mer zelje wildj. Dao zin onnag massa's wildjvraemde die zo taam zin wie ein koe.

Veural wen 't kaad waer waas zoogs se vreuger kinjer oppe sjtraot loupe mit **sjnoternaze**. Dao waerde avetoe èns mit eine moew naeve gevaeg mer det baatde mer veur efkes. Det zuus se noe zelje nag. Zo noe en den zuus se waal èns ein sjnoternaas loupe die al kinjer haet. De kans des se die zuus is 't grutste wen 't good waer is.

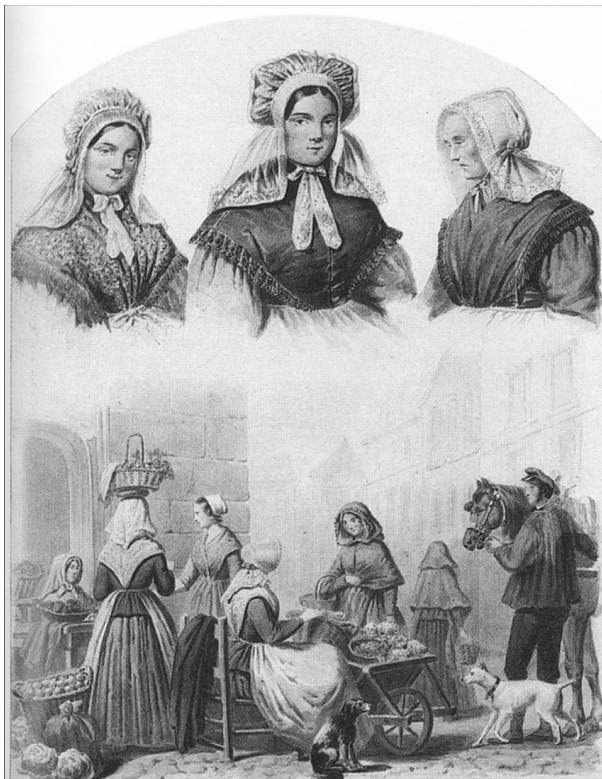

Eine dae ei bietje van verkeer afwèt dae wèt ouch det d'r veur ei **sjtoppleech** mótt sjtoppe, det is den rood. Haet d'r greun den kan d'r geweun doorvare. Toch heurs se dökker zègke det alle sjtoppleechte greun wore.

JOS HABETS over kleding in Swalmen!

Els Janssen - van Avesaath

Jos Habets werd in 1829 geboren in Oirsbeek. Hij studeerde aan het College te Sittard en later te Rolduc. Op 3 oktober 1852 kwam hij naar het Seminarie in Roermond. Van jongs af aan was hij zeer geïnteresseerd in boeken en geschiedenis. Tijdens zijn studiejaren in Roermond en tijdens zijn priesterschap bleef er genoeg tijd over voor het bestuderen van de oudheidkunde en de geschiedenis van Limburg. Hij deed dit in een tijd waarin de provinciale archieven nog niet geordend en het archief der Arrondissementsrechtbanken van Maastricht en Roermond ontoegankelijk waren. Zodoende reisde hij veel door Limburg en ging op bezoek bij andere parochies en sprak met pastoors en kapelaans. Hij maakte zeer veel notities en aantekeningen en hield zeer nauwkeurig een dagboek bij.

In april 1853 bezoekt hij Swalmen. Hierover noteert hij het volgende: "Zwalmen is een mooi dorp, St. Jan Nepomocenus op de brug die de Swalm dekt. De kerk is eenvoudig, heeft een altaar aan St. George gewijd. In de groten autaar ziet men twee wapens uitgekapt. 1. Een leeuw op een veld, 2. Twee leeuwen houden een wapen van vier carreaux waarin twee roode korven. Dit dorp

behoorde vroeger in leen aan de Markgraaf Hoensbroek die nog het prachtig kasteel (bezit). Tussen Swalmen en Beesel hebben wij eenen ouden toren ontdekt van tiegelsteen en kalk gebouwd en gelegen bij de Swalm. Eene oude vrouw vertelde ons dat hij de oude Borg hiet maar wist verder niets. De toren was rond en omtrent 30 voet hoog; was met schietgaten voorzien en scheen door geweld omver gehouwen of geschoten te zijn.

De oude lieden van deze streek dragen eenen ronde hoogen vilten hoed, eenen witten vlassen voorschoot eene korte broek van Manchester of tartei, en eene korten buis; blauwe kielen doch kort met blauwen voorschoot is meer de dragt der jongelieden.

De vrouwen dragen maaskantsche mutsen zonder lind, waarvan de weide zoomen als gordijnen hen over den rug afhangen; de bodem dier mutsen welke hen het half hoofd bedekken is zeer groot. Verder dragen zij eenen katoenen of linnen voorschoot in alle kleuren, en een lang vrouwenkleed met lijf en jupe aaneenvast. Onderweg zagen wij eene arme heibewoner zich karig strooisel voor zijne kudden zoeken. Hij sneed met eene breede stompe zeis de kleine heiplanten af om die onder de koeyen te strooien, want het stroo is in die onvruchtbare streken zeer raar. -Armes land es schaudert vor sich selbst zurück- Schiller. De bewoner van het onderland gelijkt meer op den os waarmee hij land bebouwt. De bovenlander op het moedige paard!"

Aldus Jos Habets over Swalmen.

Bronvermelding: De Maasgouw - jaargang 99 - 1980

BELFELDSE WERKGROEP VOOR KRUISEN EN KAPELLEN?

Twan Ernst

Sinds 1987, toen een aantal energieke mensen met gelijke belangstelling zich vonden, beschikt Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal over een actieve werkgroep Kruisen en Kapellen. De werkzaamheden van deze groep hebben zich vrijwel altijd beperkt tot de gemeente Beesel. Omdat de werkgroepleden uit Reuver en Beesel afkomstig waren/zijn en door vergaande samenwerking met de gemeente Beesel is uitbreiding tot buiten de gemeentegrenzen nooit een gesprekspunt geweest.

Niettemin bestaat er thans de behoefte om ook in Belfeld aan de aldaar aanwezige kruisen, kapellen en andere religieuze beelden structureel aandacht te besteden. Het gaat daarbij om circa vijftien objecten. Het voornemen bestaat om naast de bestaande Beeselse werkgroep te proberen om ook voor het dorp Belfeld een werkgroep in het leven te roepen. De heer Wim van Diepen uit Belfeld heeft zich bereid verklaard om de kar van de nieuwe werkgroep te willen gaan trekken. Uiteraard kan dit niet zonder de steun en medewerking van een aantal leden. Die hoeven niet noodzakelijkerwijs uit Belfeld te komen, maar

enige vorm van bouwkundige vaardigheid is wel mooi meegenomen.

Heeft u interesse om mee te helpen deze nieuwe werkgroep (in oprichting) vorm te geven?

Meldt u dan bij Wim van Diepen, Prinses Christinastraat 16, 5951 BD Belfeld, tel. 077-4751987, wimvandiepen@home.nl.

Het bekende wegekruis in Geloo is één van de objecten die een opknapbeurt kunnen gebruiken.

EUVER AEKTESSE EN ANGER HAGEDISSE

Wim Geraedts

Aektes. Det woord heurs se gaar neet meer. Luuj kieke dich allewieles vraemp aan es se 't euver aektesse höbs. Ajer luuj oet Zjwame weite aevel wo 't euver geit... hagedisse. 't Waord aektes waerde neet allein in Zjwame gebroek mer is ein ech Limburgs waord, det zelfs ouch euver de Limburgse grens gebroek waert in allerlei vörme (ektis, ekvis, engevis, ertis, esdik, estis, evis enz.) . 't Pruse waord Eidechse is daoan sjterk verwantj. 't Haet eine hele aje Indogermaanse herköms en dao beteikent 't hagedis en sjlang!

Neet-biologe gebroeke det waord dök ouch nag al èns veur iddere 'hagedis' dae op 't landj gevónje waert. Ouch salamanders inne landjfase (dus es se op 't landj waere gevónje) waere zo geneump. Dao höb ich 't noe aevel neet euver; eine angere keer mesjiens.

Geur zólt 't neet gluive mer in Zjwame kómme

alle drie de Nederlandjse saorte aektesse veur! Meer guf 't neet hiej in ós nate, kaje lendje. Allein in Mesjtreech kump nag ein veerde aektesaort veur: de Moeraektes (*Podacris muralis*), die dao häör meis noordelikste plekske inne werreld vindj.

De meis algemeine saort is de Laevendjbarende aektes (*Lacerta vivipara*). Eigelik is dae naam net neet juus: ze ligke waal eier, mer die kómme bieje gebaorte of zelfs al in 't lief vanne moder oet, zodet 't liek of ze gèn eier lik. Inne meiste bósse in Zjwame op aoepeske of langs paej en oppe hei kèns se die saort waal zeen es se ein bietje oplèts. Meis heurs se ze eerder den des se ze zuus. Tösse graas en blajer op ein bietje zónnige plekskes kèns se die vinje. Doordet ze gèn eier lik is ze get minder gebónje aan gróndjsaorte. Me kèn ze vinje van moerasse (biejveurbeeldj in 't Empter Brook) toet in aoepeske. Ze haet

ouch ein enorme versjpreijing: vanaaf Ierlandj toet achteraan in Siberië. Ouch kump ze toet hoog in 't noorde veur, toet veurbiej de Noordkaap.

De tweede soort is ei sjtök zeldzamer. De Zandjaektes (*Lacerta agilis*) of wie veur vreuger zagte Greun aektes (allein de menkes zin in 't vreugjaor en inne zomer greun oppe flanke); alle angere (oug de wiefkes enne jónge vanne Zandjaektes), neumde veur Broen aektesse. Dees soort is ein heel sjtök gróttter es de Laevendbarende aektes. Die haet ouch ein raar versjpreijing in Nederlandj. Allein oppe Veluwe en aanne kus kump ze vööl veur. In Limburg allein oostelik vanne Maas. En den ouch nag neet op alle plaatse. Allein op en bieje 't Hoogterras vanne Maas kump ze dao veur van Mook toet Brunssum, waat op zich vraemp is. Det kump, dink ich, ómdet dees soort vööl meer minerale neudig haet. Op al de plaatse wo ich dit deer gevónje höb kómme kezele inne gróndj veur (of kalk wie inne duine). In Zjwame höb ich ze langs de ganse grens gevónje op aoepes plekskes mit hiej en dao get aoepes zandj wo ziej häör eikes lik. Oppe Grote Hei zote d'r toet ei paar jaor truuk ouch ettelikke. Allebeij de aektesse aete allerlei klein óngesiefer; es 't mer bewaeg gaon ze d'rop aaf. Mit ein lang sjpier graas wo se allein 't baoveste bleumke aan leuts zitte kóns se ze good deun bieje dich lokke. De zeldzaamste Zjwaamse soort is de Hazelwörm (*Anguis fragilis*), dae veural in 't Groenewoud en

oppe Hout veurkump. Aafgeloupe april vónje veur d'r dao nag twee. In Limburg zin ze erg plaatselik; allein oppe Mienwaeg en oppe kalk in 't zuje kómme ze nag redelik vööl veur. Wie veur èns in Braobantj ei sjtökske hei aan 't plagge wore, móste v'r nao ei paar veerkantje maeter sjtoppe ómdet v'r ettelikke Hazelwörm de kop draaf geplag haje! Dao mótte d'r toe doezejende gezaete höbbe, die se aevel vriejwaal nootj zoogs. In Zjwame zól 't neet vööl anges zin. Ich vermoed det dees aektes daoróm vööl meer in Zjwame veurkump. Meis laeve ze erg versjtop. Zónne doon ze neet inne zón, mer meis ónger blajer. Allein in 't vreugjaor kóns se ze oppe nag nate kaje gróndj aoepes en bloot inne zón zeen ligke. Hazelwörm ligke waal dudelikke eier, die aevel ouch drek oetkómme; ze zin zogezag eierlaevendjbarend (ovovivipaar). De klein Hazelwörmkes lieke net perikke. Hazelwörm aete meis sjlekke, perikke en kelderverkes.

Alle drie de saorte zin meis sjoew en vluchte zich rap weg es se d'r get te deun bieje kums. Meis gaon ze roets d'rdoor es se dich inne gater höbbe. Mer es se gans veurzichtig bös, kóns se d'r erg deun biejkómme. Ich kèn luuj die die beesjes zelf ónger 't kinke kónne kriebele zónger det ze d'r vandoor gaon! Net wie ein kat doon ze den ouch de uigskes toe. As se ze den zo van deunbieje kèns bekieke zuus se det ze van die sjlum uigskes höbbe die dich erg deep aankieke. Dao kèns se ouch aan zeen det de hazelworm eine hagedis is en gèn sjlang. Sjlange höbbe meis sjmale, vertikale pupille, wie ein kat. De Gladde sjlang aevel haet weer rónj pupille, mer die zin erg klein, lieke toch anders en kiekedich kaad en kil aan. Biej de Sjienskoul höb ich heel vreuger èns ein kepot gevare Gladde sjlang gevónje. Ich wool 'm nag opzitte mer hae (of ziej) woor al te ver haer. Net es alle echte aektesse leut ouch de Hazelwörm zienne sjtert los es se dae vasgrieps. Doe höbs den allein ein klein sjtökske sjpertelende sjtert inne henj en 't bees zelf haet zich allang eweg gevluch. Zón sjtertje blief nag waal ettelikke minute lank naokwispele. De aektes die v'r in april in 't Groenewoud vónje, haaj nag mer ein klein sjtumpke sjtert. Det gruijt aevel waal weer bieje idder vervelling aan mit nuuj wirvelkes. Persies wie eine gave sjtert waert det aevel nootj en doe bliefs altied zeen det die aektes dae aje sjtert vreuger verlaore haet.

CULTUURHISTORISCHE LANDSCHAPSELEMENTEN IN BELFELD (1)

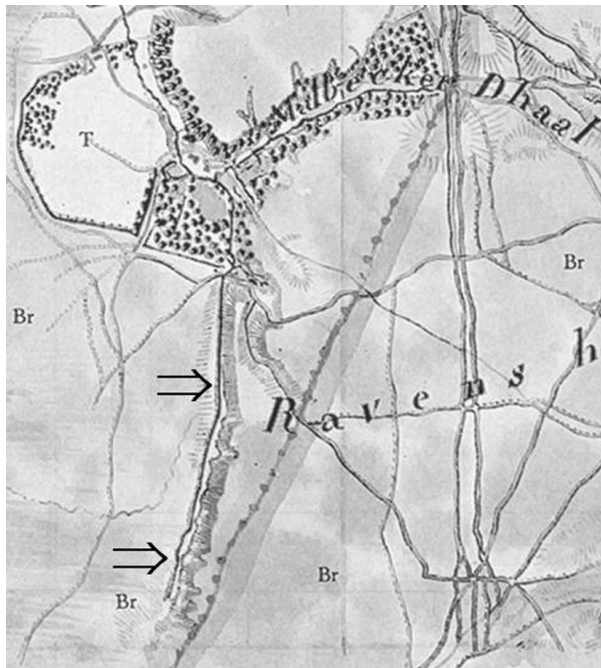
De tweede Maalbeker molenbeek

Twan Ernst

Sinds enkele jaren is in Nederland een ontwikkeling te volgen waarbij monumenten(zorg), archeologie en historisch landschap steeds meer als een integraal geheel worden gezien. Geen wonder, want bouwkundige rijks- of gemeentelijke monumenten hebben 'ondergronds' maar al te vaak een archeologische voorganger, terwijl het omringende (historische) landschap de waarde van monumenten juist versterkt, of bij het ontbreken ervan, zelfs teniet kan doen. Bovenstaande trend is in 2006 op landelijk gebied vertaald in de fusie van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg met de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek tot de nieuwe Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM).

Ook op gemeentelijk vlak zijn op dit terrein ontwikkelingen te bespeuren. Zo wordt in Venlo sinds vorig jaar gewerkt aan de inventarisatie van alle cultuurhistorische elementen binnen het gemeentelijk grondgebied. Omdat er voor het stadsdeel Belfeld op het gebied van historische bebouwing toch al een inhaalslag moet worden gemaakt, is door de gemeente Venlo besloten om voor dit relatief beperkte gebied een extra inspanning te leveren en een integraal cultuurhistorisch onderzoek met betrekking tot de voormalige gemeente Belfeld uit te voeren: een 'Cultuurhistorische Atlas van Belfeld'. Ook de Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal levert hierbij een belangrijke bijdrage door het beschikbaar stellen van haar kennis op dit terrein. De ervaringen die met dit integrale onderzoek worden opgedaan zullen tevens worden gebruikt voor onderzoek in de overige delen van de gemeente. Einddoel voor de langere termijn is een 'Cultuurhistorische Atlas voor de gemeente Venlo'.

Belfeld kent dan wel geen opvallende landschapselementen zoals bijvoorbeeld een grafheuvelgroep, motte, Romeinse weg of een Middeleeuwse landweer, maar bezit toch talloze kleine historische objecten die de moeite van het bewaren waard zijn. Maar al te vaak leiden ze een onbekend bestaan en gaat u er wellicht ongemerkt aan voorbij zonder de historische achtergrond te kennen. Laat u daarom verrassen door

- Detail uit de Tranchotkaart van het gebied rond Maalbeek. Te zien is het dal van de Molenbeek (boven van rechts naar links = Malbecker Dhaal). Bij de pijlen de tweede molenbeek.

deze serie bijdragen waarin ik een aantal van die cultuurhistorische elementen in al hun verscheidenheid wil belichten.

In de eerste aflevering de 'ontdekking' van de kunstmatige tweede Maalbeker molenbeek. Vooraf moet ik wel aangeven dat ik deze naam er zelf aan gegeven heb, want voor de restanten van de recent teruggevonden sloot heb ik tot op heden geen naam in archiefstukken kunnen achterhalen, tenzij het Sprunkbeek moet zijn. Die naam wordt zonder nadere aanduiding alleen vermeld in het proces-verbaal dat in januari 1857 wordt opgesteld van de watermolen van Maalbeek. Deze naam, te vertalen als 'bronbeek', zou overigens prima passen bij de hieronder beschreven waterloop. Voor aanvullende gegevens over de watermolen van Maalbeek zie het artikel van Wiel Luys, 'De voormalige watermolen van Malbeck in Belfeld', in: Jaarboek 16 (1996), blz. 94-119.

Voor het opsporen van cultuurhistorische elementen vormen (oude) kaarten maar al te vaak een 'fundgrube'. Met name bij kadasterkaarten is het opvallend om te zien dat sommige lijnen,

ook al bestaan ze in de praktijk niet meer, lange tijd gehandhaafd blijven in de nieuwe kadastrale versies die opgemaakt worden. Nog tot in de zeventiger jaren is op de Belfeldse kadasterkaarten een dubbele lijn ingetekend die parallel aan de voet van de steilrand ter hoogte van de Onderste Schorfweg loopt. De vraag kwam bij mij op, wat de herkomst van dit kaartelement was. Raadpleging van de oudste Kadastrale kaart (1822-1840) en de Tranchotkaart (1803-1820) maakt duidelijk dat het hierbij om een sloot moet gaan die haar eindpunt vindt in de molenvijver boven de Maalbeker watermolen. In feite een tweede Molenbeek, maar - dat wordt ook snel duidelijk - een wel heel bijzondere.

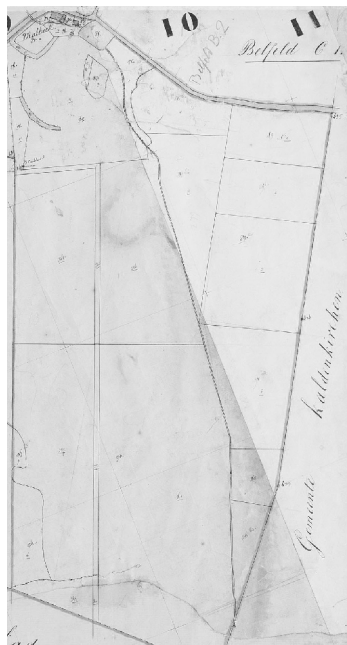
Van oorsprong ontving de Maalbeker watermolen (gesloopt in 1885) haar water uit een aantal molenvijvers die gevoed werden door de Molenbeek die amper een paar honderd meter oostelijker - nog net op Nederlands grondgebied - op het hoogterras ontspringt. Een watermolen die dermate dicht bij de bron ligt, zal nooit een overvloed aan (natuurlijk) water hebben gekend. Dat probleem moeten de Maalbeker molenaars ergens voor 1800 ook hebben ondervonden om vervolgens een (succesvolle?) poging te ondernemen om via een kunstmatig kanaaltje extra kwelwater naar de molenvijvers te brengen. Was de 'watersnood' - letterlijk maar dan andersom - zo hoog, dat zij de uitvoering van dit omvangrijke karwei daarvoor over hadden? In elk geval resulteerde het karwei uiteindelijk in een sloot die evenwijdig aan de voet van de steilrand liep, het daar opborrelende kwelwater opving/aftapte en naar de watermolen transporteerde. De Tranchotkaart laat zelfs zien dat de sloot een boogje rond een 'del' (droogdal) maakte om het juiste verval te behouden.

Zouden er anno 2008 nog resten van dit kanaaltje zijn terug te vinden? Op een mooie voorjaarsdag werd op onderzoek uitgegaan in het gebied waar de waterloop zich ooit moet hebben bevonden. Al snel wordt duidelijk dat het gebied in de twintigste eeuw aanzienlijk is aangetast door kleinschalige kleiwinning, loopgraven uit de Tweede Wereldoorlog en bosbouw. Niettemin lijkt zich op enkele meters boven de voet van de terrasrand een 'richel' af te tekenen die behoorlijk waterpas lijkt te lopen. Soms duidelijk, op andere plaatsen nagenoeg verdwenen door kleiputten

- Dochter Masja op de oostelijke 'oever' van de restanten van de greppel.

(wat voor de ouderdom van de greppel spreekt), is deze greppel over een paar honderd meter te volgen (voor kenners: oostelijk van de zogenaamde Russel's hei). Enige twijfel kan er zijn omdat tegenwoordig het kwelwater enkele meters lager ontspringt. Wellicht een gevolg van een gedaalde grondwaterstand en de kleiwinning waardoor de voor water ondoordringbare kleilaag plaatselijk is verdwenen. Uit mondelinge bronnen is bekend dat het gebied een halve eeuw geleden nog veel waterrijker was. Als we bovendien bedenken dat het water aan de bovenzijde van de Maalbeker molenvijver instroomde, zal een hoge ligging voor het noodzakelijke verval nodig zijn geweest. Het kan dus bijna niet anders of we hebben hier dus inderdaad te maken met de sloot/beek die op de oude kaarten is ingetekend. Hoewel de huidige overblijfselen nauwelijks nog opgemerkt kunnen worden is hier toch sprake van een opvallend waterbouwkundig werk. Ga maar na: oorspronkelijk moet de sloot ongeveer een kilometer lang zijn geweest, terwijl de ligging in de terrasrand het moeilijk gemaakt zal hebben om het juiste verval over deze afstand te bewaren tot aan de molenvijver. Vergelijkbare kunstmatige 'aanvullende' waterlopen bij water-

- Detail uit de kadasterkaart, sectie C Belfeld, met daarop de ingetekende sloot

molens zijn mij tot dusver niet bekend, wat ook wel te maken zal hebben met de mogelijkheden die de landschappelijke ligging bood. Naar de ouderdom van het kunstwerk kunnen we slechts gissen. Exacter dan 'ergens voor 1800' komen we vooralsnog niet. Omdat de greppel waarschijnlijk grotendeels weer is dichtgeslibd valt ook geen uitspraak te doen over de werkelijke afmetingen c.q. diepte van de waterloop. Wellicht een leuk klusje voor de werkgroep archeologie om door middel van een proefsleuf deze gegevens te achterhalen. Het aantreffen van slib op de oorspronkelijke bodem zal dan ook een definitief einde maken aan de onzekerheid die er nu nog hangt boven de interpretatie van de aangetroffen resten van de greppel.

IN DE DERTIGER JAREN GEEN ST. MAARTENSVUUR IN REUVER EN BEESEL

Sjra Vintcent

In november (van elk jaar) vieren de kinderen van Reuver en Offenbeek jaarlijks het St. Maartensfeest. Begeleid door de harmonie en het trommel- en fluitkorps St. Barbara en vrolijk St. Maartensliedjes zingend trekken de kinderen dan naar de brandstapel. Daar wordt dan het St. Maartensvuur ontstoken.

In de dertiger jaren, de crisisjaren, juist toen de veelal grote gezinnen toch al geen gemakkelijke tijd doormaakten, was het verboden om een St. Maartensvuur te laten branden. Burgemeester W. Meuter van de gemeente Beesel maakte op 7 oktober 1932 bekend 'dat het verboden is zonder toestemming vuren aan te leggen in de openlucht ter gelegenheid van het St. Maartensfeest en voor dit doel goederen of gelden langs de hui-

zen in te zamelen. De politie is opdracht gegeven tegen overtredingen streng te waken'.

Lampionoptocht

In verband met dit verbod van de overheid werden de kinderen van Reuver en Offenbeek door de 'R.K. Bond van Groote Gezinnen afd. Reuver' in 1932 via een advertentie opgeroepen om op donderdag 10 november deel te nemen aan 'Een Grooten Lampionsoptocht door den bond georganiseerd'. Daar bleef het bij. Geen St. Maartensvuur.

Ook in 1933 tekende genoemde bond voor de organisatie van de 'Jaarlijksche St. Maartensoptocht der kinderen met lampions op zondag 12 november, ter vervanging van het vroegere St. Maartensvuur'. In de advertentie werd de inwoners gevraagd de collecte voor de kinderen te steunen. 'Inwoners van Reuver, offert gaarne iets, de kinderen die u thans ook niet meer komen vragen om een bijdrage voor 't St. Maartensvuur, ontvangen het in andere vorm weer terug. Verleden jaar werden 762 kinderen op versnaperingen onthaald'.

Alleen al van het aantal kinderen mag afgeleid worden dat de Bond voor Grote Gezinnen in die tijd bestaansrecht had.

Sjeem

Doe gekke vent
mit dien lank sjmaal lief,
waat bewaegs doe dich toch sjtil en sjtief.

Mit 'n köpke zo klein
en hoog oppe bein
löps se aldoor naeve mich op.

't Waert mich sjlech
maak dich eweg
böse se noe gans beklop.

Zeen gèn gezich
bön sjoew veur dich
doe pleks nej aan mich vas.

Ich waer dich neet kwiet
ich mótnag zo wied
wie krieg ich dich weggejas.

Efkes later
sjuuf 'n wölkske veur de zón
en opgelos is mien probleem:
ich bön verlos van..... mienne sjeem.

Riky, augustus 2008

BRIEFVERVOER IN BEESEL deel 1

J. Ickenroth

Nu de woning van Jacques Schoenmakers, wat het uiterlijk betreft, grotendeels in zijn oude vorm hersteld is en enige herinneringen aan de tijd dat dit gebouw een hulpkantoor van de posterijen was, zijn aangebracht, is het misschien aardig om eens de posthistorie van Beesel te beschrijven.

In 1275 kende Beesel al een schepenbank en dat betekende dat men ook een bode had die de aan- schrijvingen rondbracht en die ook brieven kon overbrengen naar Montfort, Venlo of Roermond indien nodig i.v.m. bestuurszaken. Vanzelfsprekend kwamen ook boden uit die plaatsen naar Beesel. De kosten van zo'n bode waren meestal van te voren vastgelegd. Zo kostte een bode van Montfort of Venlo 12 tot 18 stuivers. De hoogte hing af van de snelheid waarmee een bericht werd overgebracht. Een bode te paard was aanmerkelijk duurder dan een bode te voet. Beesel zal alleen van voetboden gebruik hebben gemaakt, omdat de gerechtsboden kortere afstanden aflegden.

De oudst bekende bode van Beesel was Buysken, die in het 2e kwart van de 15e eeuw in een proces beweerde dat hij het ambt al 20 jaar uitoefende en het van zijn vader had overgenomen. "Buysken tuychden dat hij eertyts wael xx jair lanck dat badeampt van syns vaders en ouch syns selfs wegen verwardt ende gehadt hadde".

Men kon natuurlijk ook brieven meegeven aan gelegenhedenboden bv. mensen die een markt bezochten of vrachtrijders.

Hoewel de Rijkspost van Thurn en Taxis al zeer actief was in de 16e eeuw, duurde het nog tot 1640 voordat in Roermond een Rijksgrenskantoor van deze postorganisatie geopend werd en er geregeld een koerier voorbijkwam over de weg Roermond-Venlo. Natuurlijk werd van deze dienst alleen gebruik gemaakt als men een brief naar verre plaatsen wilde sturen. Vervoer per geregelde post was dan aanzienlijk goedkoper.

In de 18e eeuw werd vanuit Beesel geen gebruik meer gemaakt van de postdienst in Roermond, maar richtte men zich op het poststation van de Rijkspost in Tegelen, omdat dat een snellere verbinding had met het Rijksgrenskantoor dat vanaf 1 april 1717 in Maaseik gevestigd was en ook met Holland en Pruisen. Zo lezen we in de rekening van 1757 "voor het insinueren van twee brieven op de posterije tot Tegelen." Een man die ook veel gebruik maakte van het kantoor in Tegelen, was Jean François de Collignon, die in het derde kwart van de 18e eeuw Nieuwenbroeck bewoonde.

Monsieur

*Je vous envoie une portion de poisson le long
demain chez vous avec le deux paines rommes
mantes de Von der brack, dit a cost maren
que je parle avec les potters et que demain
je lui parle aussi qui ne far pas de pour fait
V. l'honneur Vostre chersieur
vostre tres humble obsequant
Serviteur *J. F. Collignon**

Beesel ce 14 june 1782

Schrijven van De Collignon aan zijn advocaat te Venlo

De Collignon was kolonel in het Pruisische leger en gezien de schuld die de Koning van Pruisen volgens hem nog moest betalen, leidde hij een regiment dat zich in de omgeving van Kleef bezig hield met het ronselen van soldaten. De Collignon had voortdurend gebrek aan geld, wat uiteindelijk leidde tot de gedwongen verkoop van Nieuwenbroeck aan Van Aefferden in 1776.

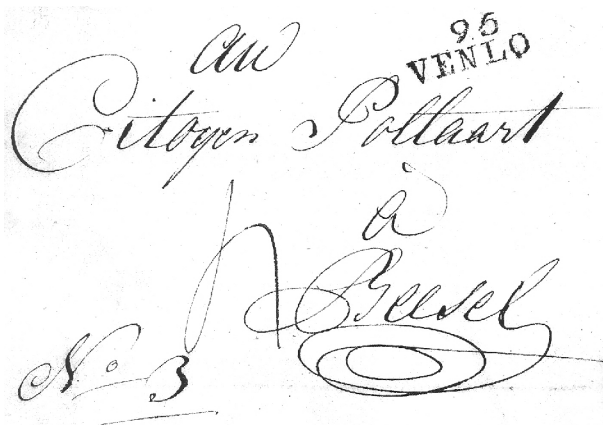
Hij was een man die uit hoofde van zijn werkzaamheden veel correspondeerde. Dat deed hij vaak via de posthouderij in Tegelen, omdat hij vooral brieven schreef naar Pruisen of vanuit Pruisisch gebied. Deze brieven liepen dan over de postlijn Wesel, Geldern, Tegelen, van waaruit een koerier ze op Nieuwenbroeck bestelde. Omdat hij geregeld correspondeerde, hoefde hij nooit baar te betalen, maar kreeg hij een keer per jaar een rekening van de posthouder, Willem Franssen. De Collignon liet de rekeningen oplopen en zo was hij over de jaren 1763 tot 1768 wel 203 gulden en 9 stuiver Hollands schuldig aan de postdienst. In 1769 besloot de leiding van de Rijkspost, die voor dit gebied in Maaseik zetelde, alle brieven op te houden. Vanaf 1769 tot december 1775 waren dat er 111.

De Rijkspost spande enkele processen aan tegen De Collignon om haar geld te krijgen.

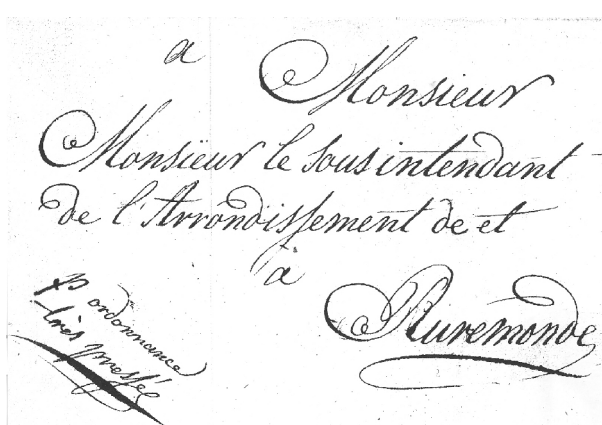
Dit had slechts gedeeltelijk succes. In een schrijven aan de vorst van Thurn en Taxis d.d. 23-12-1775 berichtte Von Lilien, directeur van het hoofdpstkantoor te Maaseik nog, dat De Collignon nog altijd rekeningen niet betaald had en hij vroeg hem of hij nu maar alleen brieven moest af laten geven tegen baar betaling. Dit gold dan tevens voor een gedeelte van de brieven die hij verzond. (F.T.T.Z. Regensburg Postakten 7218).

Na de inval van het Franse leger werd de postdienst van Thurn en Taxis (Rijkspost) opgeheven en verdween in 1800 het kantoor in Tegelen. Men kon nu alleen nog verzenden via Roermond of Venlo. Voor de administratieve correspondentie van de gemeenten werden na 1800 administratieve boden ingevoerd, waarvoor de gemeenten jaarlijks een bepaald bedrag moesten betalen. Zo betaalde de gemeente Beesel in 1812 50 frs. Particulieren moesten hun brieven brengen en afhalen in Roermond.

Dit systeem bleef bestaan na de Franse Tijd. Zo liep de bode Paulus Moetwil van Roermond (zetel van de districts-commissaris) naar Mook via o.a. Beesel, een wandeling van 30 uur, die hij 's zomers in drie dagen moest afleggen. Beesel betaalde daarvoor f 20,00 per jaar.

Brief Venlo-Beesel 18-4-1799. Port 4 décimes

Brief Beesel-Roermond 24-6-1815. Adm. Post vervoer nog niet geregeld.

Eerst aan het eind van de twintiger jaren besloot het provinciaal bestuur het platteland te ontsluiten en een administratieve postdienst in het leven te roepen, waarvan ook particulieren gebruik mochten maken. Er kwamen distributiekantoren en bewaarplaatsen, waar men brieven kon brengen en afhalen. Deze lagen alle aan de weg Maastricht-Venlo of Venlo-Nijmegen omdat daar sinds 1827 de postkar reed. Ook Reuver kreeg zo'n bewaarplaats in de herberg van Van de Broek op de hoek van de weg van Venlo naar Roermond en de Keulseweg (nu garage Feyts). De gemeenteveldwachter moest dan op het bewaarkantoor de gemeentelijke correspondentie brengen en afhalen (het gemeentehuis was in Beesel gevestigd tot 1920). Hij mocht ook particuliere brieven bestellen en kreeg daarvoor 2 cent per brief. De beloning voor het bezorgen van pakketten zou bepaald worden door de burgemeester.

De veldwachter van Beesel, A van de Putten, die 4 keer per week naar Reuver moest lopen, had daarvoor geen tijd, zodat Leonard van de Broek gemachtigd werd de brieven te bezorgen tegen een beloning van 5 cent per brief (boven het port), waardoor het bewaarkantoor in Reuver onofficieel een distributiekantoor werd.

De invoering van dit systeem kostte nogal wat tijd, zodat het eerst op 1 maart 1830 werd ingevoerd. Eind 1830 werd Limburg bij België gevoegd en daar kende men dit systeem niet, zodat men weer terugviel op de oude werkwijze. De administratieve correspondentie werd weer bezorgd door een bode vanuit Roermond. Particulieren konden hun brieven weer in Roermond bezorgen en afhalen.

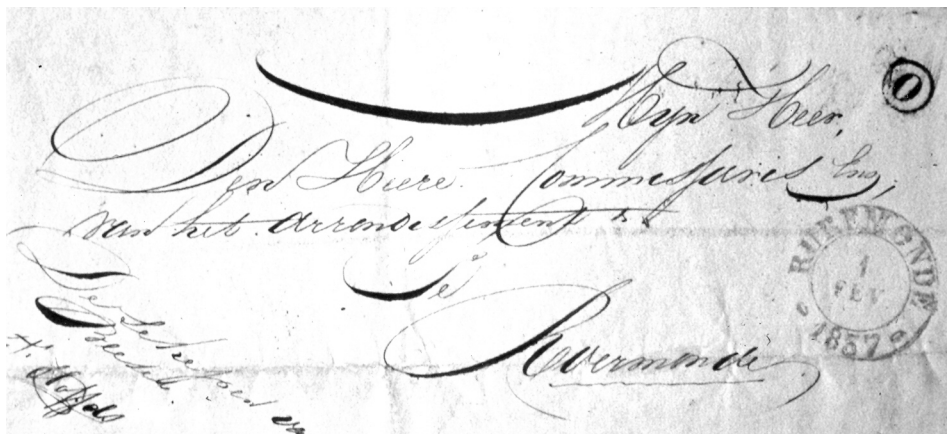
Eind 1836 werd in België de zgn. plattelandspost ingevoerd. In elke gemeente zou op een centrale plaats een brievenbus worden opgehangen en die zou dan geleegd worden door een bode, die om de twee dagen een bepaalde route liep vanaf een postkantoor of distributiekantoor en die tevens brieven zou bestellen. Beesel zou bediend worden vanuit Roermond. De bedoeling was dat vooral administratieve post werd opgehaald en bezorgd. Dat was gratis. Particulieren moesten echter boven het port 5 cent per brief betalen. De opbrengst daarvan moest dan de kosten dekken. Hierdoor werd bezuinigd op de overheidsuitgaven.

In Beesel werd de bus opgehangen in het schoollokaal op de Schoolberg. In de buitenmuur kwam een gleuf met daarboven een plankje om het inregenen te voorkomen. In de bus bevond zich een stempeltje met de letter O. De bode bracht zelf een stempelkussen mee en diende het stempeltje in de linkerbovenhoek te plaatsen.

Beesel lag aan de route Maasniel (M), Swalmen (N), Beesel (O) en Belfeld (P?). In 1836 werd deze route gelopen door J. J. Spits, die eerst in 1857 op 74-jarige leeftijd met pensioen ging. Het was de zwaarste route in het postdistrict Roermond met een looptijd tussen de 5½ en 11 uur al naar gelang het aantal bestellingen. In 1851 kreeg Reuver een brievenbus en werd Belfeld bij Venlo gevoegd.

In een brief aan de postdirecteur van Roermond op 15-9-1866 schreef burgemeester J. Jansen.

"De brievenbus die alhier in het schoollocaal geplaatst is, en telkenmale door den brievendrager onder den schooltijd moet geligt worden, geeft oorzaak tot veel stoornis en hinder onder die schooluren. Verder is het van groot ongerief voor den onderwijzer, die bij andere dagen dat geene schooltijden zijn, zijn huis ter beschikking van den brievendrager moet houden. Ook is de tegenwoordige bus niet meer in behoorlijke toestand". De brievenbesteller kwam nu elke dag, ook op zondag.

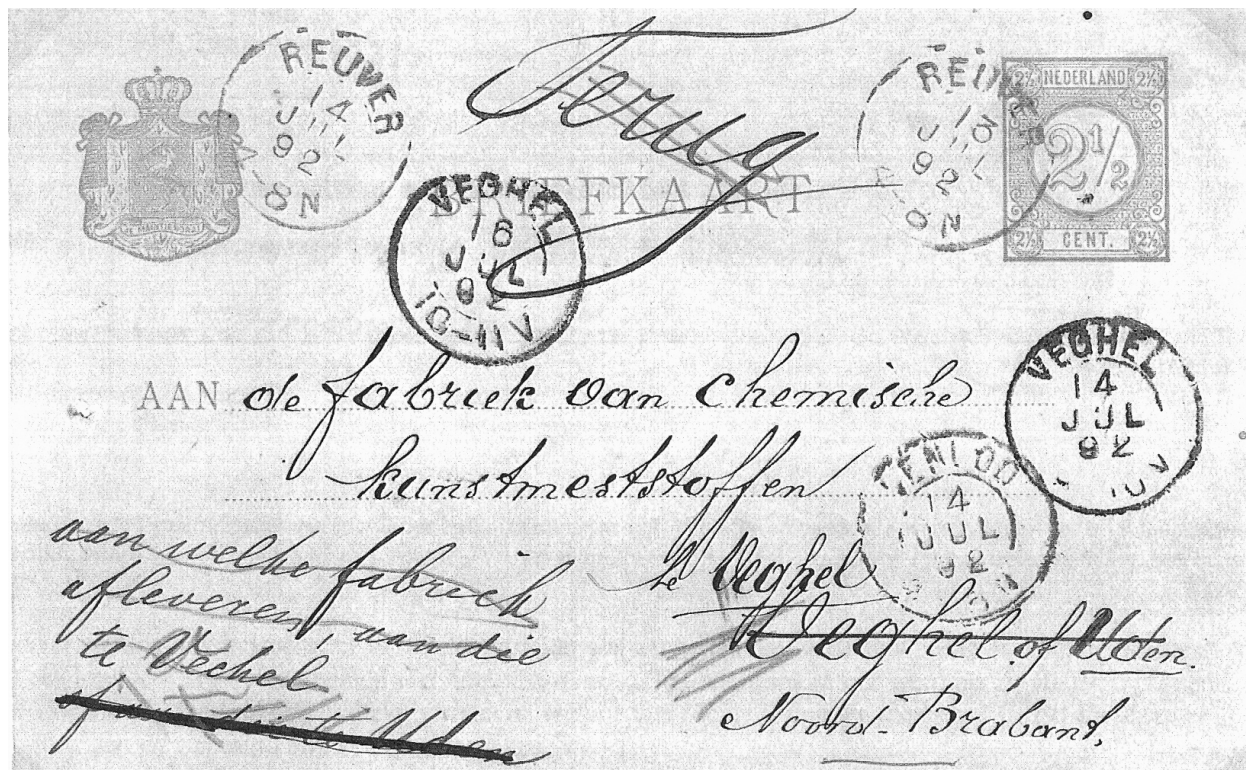

Brief vanuit Reuver in Beesel op de post gedaan

De burgemeester stelde voor een ijzeren brievenbus aan de buitenkant van het gebouw te hangen. In 1866 kreeg hij toestemming voor een houten bus aan de buitenkant van het schoolgebouw.

Deze bus werd in 1876 vervangen door een ijzeren bus van "Maatschappij IJzergieterij der Prins van Oranje" in Den Haag. In datzelfde jaar en wel op 1 mei werd de loop Roermond-Beesel opgeheven en werd de brievegaarder te Reuver belast met de buslichting en bestelling in Beesel en dat 2 keer per dag. Dertig jaar lang zou alle correspondentie vanuit Beesel voorzien worden van het poststempel Reuver. Dus ofwel het kleinrondstempel of het grootrondstempel.

In 1880 werd Coen Peters, brievegaarder te Reuver vanaf 1865, ontheven van zijn taak als brievenbesteller in Reuver en Beesel, omdat het kantoorwerk teveel tijd in beslag nam. Zijn zoon Gerard (Koone Graatje) nam de bestellingen over en moest voortaan 3 keer per dag in Reuver bestellen en 2 keer per dag in Beesel. Vanaf 1882 werd hij daarbij geholpen door J. Bergmans.

Beesel-Veghel 14 juli 1892. Afzender: Secretaris landbouwcasino. Stempel kleinrond-in gebruik sinds mei 1880

EN TOEN TROK DE PROCESSIE...

André M. Nijssen

In de tijd voor 1940 leefden we in Midden-Limburg in een zeer eng begrensde wereld. Iedereen was opgevoed met een grote eerbied voor de godsdienst, die voorgesteld werd als eerbiedwaardig, nobel en die dus in elk leven centraal stond. De formalistische, maar goed bedoelende kerk stond in het middelpunt van de gemeenschap. Mensen kwamen voortdurend in aanraking met het geloof, met het heilige, met het bovennatuurlijke en voelden zich daardoor gelukkig. Niet enkel in het Heilig Uur zat de kerk bomvol, maar ook in elke doordeweekse H. Mis. 's Zondags ging men meestal naar drie kerkdiensten. Eerst naar de H. Mis, dan naar de plechtige Hoogmis en vervolgens nog eens naar de Vespers. In die vooroorlogse tijd was de kerk daadwerkelijk het middelpunt van het dorpsleven!

Voor veel gelovigen had een bedevaart naar een heilige plaats dan ook een bijzondere betekenis. Men ging op bedevaart om over God en het leven na te denken, om inspiratie op te doen, om boete te doen of op die bijzondere plek tot rust te

komen. Soms ging men om zijn aardse zonden na te laten, om zich te herbronnen, om een welbepaalde gunst te verkrijgen, of om tot een zekere rust te komen. Dat kon dan het herstel van de gezondheid zijn, maar ook het vinden van een degelijke man of vrouw, het slagen voor een examen of het vinden van uitkomst in een precare zaak. Soms was zo'n bedevaart gewoon een zoektocht naar God, terwijl sommigen het ook gewoon als een vorm van ontspanning ervoeren. Op die uitgelezen plek kwam dan het 'goddelijke' toch dichterbij. Velen echter gingen ook op bedevaart als een uiting van een diep en levendig geloof. Bedevaarten voerden de pelgrim namelijk naar plekken waar het goddelijke zich had geopenbaard of naar een plek die een herinnering was aan het leven dat een heilige op die plaats had geleefd. Naar een aantal plekken in de omgeving ging men individueel of in kleine groepen: naar Steyl om te bidden bij de plek van de heilige Arnold Janssen, naar de heilige Gemma in Sittard, naar O.L. Vrouw Sterre der Zee in Maastricht, naar het kapelke van Geloo waar

Maria, hulp in alle nood, werd vereerd, naar O.L. Vrouw in Kevelaer, naar St. Josef in Smakt, naar de H. Gerardus in Wittem en zelfs naar Banneux waar in 1933 Maria liefst acht keer zou zijn verschenen aan Mariëtte Beco.

Sommigen hadden zelfs het voorrecht naar het verre Lourdes te mogen reizen, waar ze in de Grot van Massabielle mochten bidden. Maria zou daar in 1858 liefst 18 maal verschenen zijn aan de eenvoudige Bernadette Soubirous. Vooral voor ernstig zieken, gehandicapten, maar ook voor zeer gelovige pelgrims had Lourdes een bijzondere aantrekkingskracht. Sommigen reisden in maart ook naar de Mirakelprocessie in Amsterdam, waar ze deelnamen aan de 'Stille Omgang'. In het jaar 1345 lag in een huis aan de Kalverstraat een man op sterven. Hij moest helaas overgeven en zijn braaksel belandde in het brandende haardvuur. De H. Hostie, die hij zo juist had ontvangen, bleef echter onbeschadigd en werd door een priester naar de kerk terug gebracht. Gek genoeg keerde die H. Hostie uit zichzelf weer terug naar de zieke, hetgeen een teken van God moest zijn. De woning van die zieke werd dus omgebouwd tot devotiekapel en het werd een belangrijke plek voor bedevaartgangers.

Eén keer per jaar trok een grote processie vanuit Swalmen naar een lokaal heiligdom, dat een regionale aantrekkingskracht uitoefende, het genadeoord van O.L. Vrouw in de Roermondse Kapel in het Zand. Een mengeling van heiligenverering en volksgeloof werd door de geestelijkheid niet enkel geduld maar zelfs aangemoedigd. De zondag daarvoor riep de pastoor vanaf de preekstoel dat er op die dag een speciale ophaling zou worden gedaan voor de grote kaars die men in die processie mee naar Roermond voerde en die het hele jaar, temidden van kaarsen van bedevaartgangers van andere dorpen de kapel versierde. Het was een kaars van minstens 1,50 m hoog en dikker dan een mannenbovenbeen. Veel mensen waren echt arm en dus deden ze soms hun ogen dicht als die ophaalbuidel hun voor de neus werd gehouden. Sommigen deponeerden er ook een oude knoop in, gewoon omdat ze geen geld konden missen. Pastoor Hoen had al eens spottend laten weten dat hij meer broeksknopen had dan hij ooit zou kunnen gebruiken. Maar als er voor de kaars moest worden geofferd, stak elke

gelovige plechtig zijn hand uit om zijn bijdrage hieraan te leveren. De processie naar de Roermondse Kapel in het Zand was namelijk de enige processie waar men als dorp gezamenlijk naar toe trok. Het was een gebeurtenis van groot belang en uit elk huishouden trok minimaal een bewoner mee. Soms vond men er hele gezinnen in terug. Het leven in ons dorp had zijn ingetogenheid! De processie vertrok vanuit de parochiekerk, voorafgegaan door een stevige man in zijn zwarte trouwpak, die een grote vlag torste. Opzij ervan hingen lange koorden met onderaan goudkleurige, pluchen klossen. Aan elke kant liep een helper om het gevaarte aan die koorden in evenwicht te houden. Direct daarachter liep iemand met het kruis; beiden openden feitelijk samen de processie. De stoet sloeg dan direct rechtsaf richting Rijksweg. De route door het dorp was opgesmukt met vlaggen, versierd met een bos bloemen of met groen. Misdienaars zwaaiden heftig en verspreidden een geur van wierook. Het zomerde. Als men voorbij de pastorie over de stenen brug trok, stond het water in de voortkabbelende Swalm laag; er stond rond die tijd slechts een zwakke stroom. In de stilte van die vroege morgen had het water een donkere, mooie helderheid. Zo vertrok de processie uit de propvolle kerk. Heel het dorp, mannen, vrouwen en kinderen, allen trokken luid biddend en zingend over de brug in de richting van de Rijksweg. Volgens oeroude tradities wisten alle inwoners zich geordend in deze godsdienstige plechtigheid. De eenvoudige boerenknecht liep biddend naast of achter de fabrieksdirecteur of de middenstander. Allen lieten de kralen van hun rozenkrans door hun vingers glijden terwijl ze biddend en zingend hun heilige Moeder gingen bezoeken. De stemmen van de voorbidders in die lange rijen pelgrims klonken wonderlijk helder in die ijle morgenlucht. Indrukwekkend klonk dat bidden in die opkomende dag, in het licht dat reeds overvloedig over die stenen brug vloeide. Vóór de stoet uit zag men de omhoog kruipende zon die de kerktoren achter de stoet reeds deed schitteren. De klokken luidden de bedevaartgangers zwaar uit en deden hun best om godsvrucht uit te stralen. Alle verenigingen uit het dorp waren vertegenwoordigd; de harmonie speelde trage processiemarsen, waarop de gang werd bepaald. Dan zong de zangvereniging een geestelijk lied, waarna luid langs de hele Rijksweg tot

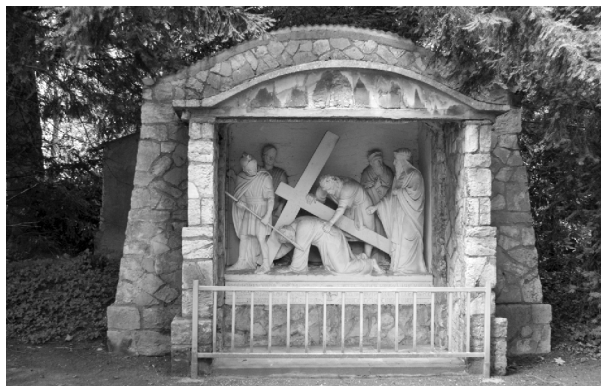
Maasniel toe de vrome getuigenis van de bidden- de groep volgde. Gelukkig waren er in de die tijd nauwelijks auto's op die Rijksweg te bekennen. In Swalmen zelf waren er maar zes gelukkige bezitters van een auto. De zon klom steeds hoger aan de hemel en de hitte groeide met het uur, maar niemand liet het afweten en steeds opnieuw hoorde men die zware mannenbassen of die lichte damesstemmen een 'Wees gegroet Maria' aanheffen. Hier en daar in Maasniel verscheen er een moeder met haar baby op de arm om die religieuze stoet van blijde, biddende mensen na te kijken. Een hond blafte de bedevaartgangers soms toe vanuit zijn hok. Maar langs heel de weg klonk luid de oude vrome getuigenis van diep geloof: "Onze Vader, die in de hemel zijt..." Rozenkrans na rozenkrans werd gebeden totdat de stoet plechtig de kapel introk. Dan verdeelden de bedevaartgangers zich in de banken en wachtten op de plechtige heilige Hoogmis, die door drie Heren werd gedaan. Een pater van de Kapel preekte en iedereen luisterde in vrome aandacht naar zijn woorden. Ondertussen keek men naar die geweldige Swalmer kaars, die plechtig op het priesterkoor stond te branden en die naderhand aan de kapelmuur zou worden bevestigd als teken dat er een bedevaart uit Swalmen was geweest.

Na afloop van de heilige Mis verdrong iedereen zich rond de mirakuleuze bron in de processie- gang om een kruik met het wonderwater te vul- len, dat thuis zou dienen voor de zegening van een zieke, die niet meekon of voor huis, hof en veld. Naast dat gewijde water bracht men ook altijd een bedevaartvaantje of prentje mee huis-

waarts. Sommigen hadden een "ex voto" in die gang hangen omdat ze reeds vroeger een gunst hadden verkregen en daar openlijk dank voor zegden. Dat uiterlijk geloofskenteken werd trots aan andere bedevaartgangers getoond. Kaarsen

werden voor O.L. Vrouwke opgestoken; die ritue- le handelingen betekenden voor de Swalmenaren een belangrijke stap in hun geloofsproces. Sommigen baden nog de kruisweg in het aanpa- lende park.

Dan kwam een moment van ontspanning. Na al die vroomheid moest de spanning worden afgere- ageerd. Uit de kapel stroomde men rond de tal- rijke kramen waarin allerlei devotionalia waren uitgesteld. Men kon er kaarten kopen, maar ook allerlei kleurige prullaria, van Mariabeeldjes tot kleurrijke bloempotten. In de omringende cafés werden dan de meegebrachte boterhammen opgepeuzeld onder het genot van grote potten bier. De spanning was er af en diezelfde mannen, die een half uur eerder hun diepe nood geklaagd hadden aan Maria en die in de Mis hun God gevraagd had hun zonden te vergeven, ontspan- den zich en maakten grappen met hun vrienden of burens.

Dan kwam het moment dat de begeleidende geestelijkheid de grootste moeite had om de boel weer in de kapel te krijgen. Daar werd als afscheid door het zangkoor een feestcantate gezongen, waarna luid het 'Te Deum' werd aange- heven, dat door iedereen werd meegezongen. Dan volgde de plechtige benedictie waarna de stoet zich weer formeerde voor de terugweg. De zon brandde dan vaak heet over het veld tussen Maasniel en Swalmen. De mannen trokken dan hun jas uit, maar gingen door met hun zware stemmen om biddend hun processie tot een goed einde te brengen. In de parochiekerk werd dan nog een hernieuwd 'Te Deum' aangeheven waarna pastoor de pelgrims plechtig zegende. Tevreden trok dan iedereen weer naar zijn eigen huis.

EVEN RUST IN DE KAPEL

Sjra Vintcent

De witte kapel
ligt als het ware te dromen
Half verscholen tussen
het groen van de bomen.

De deur staat open en
binnen is het koel
Bloemen bij een beeld en
uitnodigend een stoel.

Het is er stil alsof
de wereld niet bestaat
Het is net of iemand
vraagt 'hoe of het gaat'.

Ik leg mijn hoofd te
rusten tussen mijn handen
Op de grond zie ik licht
van kaarsen die er branden.

De stilte en de rust
ordenen vanzelf mijn geest
Even later ben ik blij dat
ik in de kapel ben geweest.

Heel even was er tijd en
gelegenheid om te bezinnen
Het bezoek daar werd beloond
met moed om weer te beginnen.

De Mariakapel bij de Onderste Hof te Reuver

HERDRUK ZJWAAMS WAORDEBOOK

Bij het verschijnen van deze Biejeingezeumerd is het Zjwaams Waordebook, dat in 2005 binnen een week was uitverkocht, in herdruk bij SHD Grafimedia. De redactie heeft wat puntjes op de i gezet en een aantal woorden toegevoegd.

Degenen die de eerste druk hebben aangeschaft hoeven niet noodzakelijk ook de nieuwe te kopen. Van de aanvullingen wordt een apart bestand gemaakt, dat te zijner tijd via de website www.mhvs.nl te downloaden is en waarvan de papieren versie tegen een redelijke vergoeding verkrijgbaar zal zijn. Tot het moment van uitkomen is het nog steeds mogelijk het boek tegen de voorintekenprijs van € 27,50 te bestellen via de bestelbon op genoemde site. Na verschijnen zullen de resterende exemplaren € 30,- kosten.

De mensen die de afgelopen twee jaar al een bestelbon hebben ingeleverd, hoeven dit uiteraard niet nog eens te doen, tenzij ze nog iemand weten die ze met dit standaardwerk een groot plezier kunnen doen.

AANWINSTEN

Els Janssen-van Avesaath

Aanwinsten MHVS

- Óm ós haer - gedichskes in beeld - Riky en Hans Simons
- Presentatie Óm ós haer 26 april 2008 - Riky en Hans Simons
- Óm ós haer DVD van de presentatie
- De gevallen Roermondenaren uit de Tweede Wereldoorlog - Gemeente Roermond en St. Jaarlijkse Herdenking Gevallenen 1940/1945 Roermond
- Jaarboek 2007 nr. 143 Publications de la Société Historique et Archéologique dans le Limbourg
- Adel in 'Limburg' of de Limburgse adel, geschiedenis en repertorium 1590-1990; auteur Lou Heynens
- Besmettelijke ziektes, een eeuwenoud probleem. Documentatie inzake Swalmen
- Ooggetuigen van de wereldgeschiedenis; Geert Mak en René van Stipriaan
- Het bewegingsspel; Theoretisch praktisch handboek bij de leiding van openluchtspel-1932 uitg: Nederlandschen Bond voor Lichamelijke Opvoeding

Schenkeningen MHVS

- Grote collectie fotomateriaal van de H. Hartschool in Swalmen en gegevens over kloosterzusters in Swalmen, ook met foto's, afkomstig uit de nalatenschap van juffrouw Thea Custers (voormalig onderwijzeres aan de H. Hartschool en later basisschool de Mortel)

- Medische hulpmaterialen gebruikt in de kraamzorg
- Oude foto van de Katholieke Arbeidersbeweging in Swalmen
- Collectie bidprentjes
- Aantal oude boeken: o.a. verzamelalbums met plakplaatjes uitgegeven door D.E.; geschonken door mevrouw M. v.d. Borst- Schattorie uit Beesel
- 1 koperen kroonluchter en 1 ganglamp voor ons nieuwe lokaal van dhr. H. Geraedts
- 1 schilderij: Wereldlijke Derde Orde; Josephina Janssen-Ramakers
- 1 schilderij: Gevouwen handen, tekst: Onze Vader en 1 schilderij achter glas, tekst: Heilig Hart van Jezus op U vertrouw ik; alle geschonken door dhr. G. Janssen

Bedankt dat u weer aan ons gedacht heeft!

BOEKEN

Bij het opruimen van de boekenkast heb ik enkele boeken overcompleet waarmee ik historisch geïnteresseerden tegen een gunstige prijs een plezier wil doen. Het betreft:

- D.J. van der Ven: Asselt aan de Maas, 319 pag. € 15,00
- H. Alers e.a. Swalmer industrie van vroeger tot nu, 87 pag. € 5,00
- G. Geraedts en W. Luys: Gouden jubileum parochie H. Dionysius Asselt (1934-1984), 40 pag. € 5,00

- J. Cox-Geraedts e.a.: H. Lambertuskerk Swalmen (1897-1997), 144 pag. € 5,00
- L. v. Avesaath e.a.: Het culturele erfgoed van Mariabuurt Heide, 120 pag. € 2,50
- A.E.L. Ramakers: Honderd eeuwen Swalmen, 323 pag. € 10,00
- W. Crins e.a. Tentoonstellingsgids Bieslo aen die Maese, 30 blz. € 2,50

Te bevragen bij Wiel Luys, tel. 077-4743098.